

По-късно е основател и редактор на „Бургаска поща“ и „Бургаска вечерна поща“.

През Балканската война е доброволец, а през Първата световна война, като подофицер в 11-а пехотна Македонска дивизия е ранен при боевете край Криволак. В периода 1916–1917 г. е комендант на Криволак и за кратко – окръжен управител в Ниш. През 1926 г. като член на Демократическия сговор е избран за народен представител от Странджанския край.

След „Девети“ е изправен пред „народния съд“. Тогава редица общественици като проф. Янко Атанасов, дипломатът Никола Антонов и Илия Бояджиев застават в негова защита, а посоченият от Владимир Бурилков за свидетел министър-председател Кимон Георгиев, на когото е застъпник в последните парламентарни избори, не се отзовава. Получава условна присъда от една и половина години затвор и е заличен от списъците на адвокатурата. През април 1948 г. семейството му е изселено в село Тича, Котленско, бургаското жителство им е отнето и са им наложени ограничения за заселване в София и Пловдив и в граничната зона⁷⁶⁶. Новата власт заличава за дълги години обществената и политическата дейност на Владимир Бурилков и така още една фигура от виден възрожденски род минава в забора.

На 2 декември 1968 г. д-р Владимир Бурилков почива в Бургас.

16.1.4. Държавна сигурност и „вражеските“ елементи в Бургаски окръг

Унгарските събития през 1956 г. активизират БКП и ДС. В Бургаска област започва издирване на бивши хора и бивши царски офицери, никопетковисти и легионери като най-способни за провеждане на вражеска дейност.

В ДС – Айтос през 1957 г. са заведени по линия „бивши хора, бивши царски офицери, младежи и здравеопазване“ 29 отчетно-наблюдателни дела⁷⁶⁷. Между редовно наблюдаваните са бившият кмет и заличен адвокат Димитър Карабашев; бившият едър търговец Димитър Балкански; бившият индустриалец Иван Тончев. През 1960 г. този контингент е оценен като

⁷⁶⁶ Пак там.

⁷⁶⁷ АКРДОПБГДСРСБНА – Бс, ф. 1, оп. 2, а.е. 554, годишен отчет на ДС – Айтос по линия на бивши хора, младежи и здравеопазване за 1957 г.

неспособен за вражеска дейност, делата им са снети от отчет, като под наблюдението на ДС остава само Димитър Карабашев⁷⁶⁸.

В Мичурин (дн. Царево) са открити девет отчетно-наблюдателни дела на бивши хора, между които са Ставри Райков, бивш собственик на маслобойна, лимонадена фабрика и дараци; Георги Ив. Георгиев, бивш кмет на с. Бродилово; Георги Калоянов, син на бившия полицейски началник на Мичурин, който е починал в ТВО⁷⁶⁹. През 1960 г. там ДС води само три отчетно-наблюдателни дела на бивши хора – Пройко Пройков, Васил Матраччиев и Георги Янев, срещу които работят трима агенти⁷⁷⁰.

През 1957 г. ДС – Карнобат е обхванала с 34 отчетно-наблюдателни дела „най-злостния“ вражески контингент в околията⁷⁷¹. В него влизат: Кънчо Кънчев, засегнат от национализацията, „обезпечен“ с агентите „Герджиков“ и „Иванова“, който „твърдо стои на вражески позиции и е убеден, че социализмът ще рухне, защото се гради на по-слаби основи от капитализма“; Пенко Стоянов, от с. Антимово, изпращан в ТВО, чийто брат е ликвидиран от „народния съд“; бившите търговци Пенчо Вълков от с. Грозден, Сава Иванов от с. Сунгурларе, Борис поп Стефанов Живаков, Минчо Милчев и Митко Апостолов от Карнобат; бившите кметове Димитър Желев (Балчик) и Иван Гевренев (с. Варга); бирниците Тодор Николов и Георги Пенев. Наблюдението над тях в следващите три години показва, че „няма данни за вражеска дейност, събират се в тесни кръгове, те са вече на 60–70-годишна възраст и повечето дела са снети в архив“. ДС продължава да следи с един агент само двама от тях, но това не означава, че ги забравя: „Занапред ще продължим да насочваме агентура към снетите от отчет бивши обекти с цел недопускане на вражеска дейност от тяхна страна“⁷⁷².

Вражеският контингент на ДС – Грудово към 1957 г. е концентриран в Грудово и в селата Желязково и Дюлево. От бившите хора, обекти на

⁷⁶⁸ Пак там, а.е. 559, годишен отчет на ДС – Айтос по бивши хора и фашистки дейци за 1960 г.

⁷⁶⁹ Пак там, а.е. 551, годишен отчет на ДС – Мичурин по бивши хора и легионери за 1957 г.

⁷⁷⁰ Пак там, а.е. 560, годишен отчет по бивши хора и фашистки организации за 1960 г.

⁷⁷¹ Пак там, а.е. 549, годишен отчет на ДС – Карнобат по бивши хора и фашистки дейци за 1957 г.

⁷⁷² Пак там, а.е. 557, годишен отчет на ДС – Карнобат по бивши хора и фашистки дейци за 1960 г.

ДС, само един работи в ТКЗС, а останалите са частни стопани⁷⁷³. Такива са Стоян Димов, бивш собственик на мелница; Георги Попов, бивш собственик на голяма железоколарска работилница; Кънчо Бакърджиев от с. Дюлево, бивш кръчмар, осъждан на 6 г. затвор за укриване на нелегален; Иван Ц. Иванов, бивш собственик на дърводелска работилница, и Цвятко Драгоев, бивш търговец от с. Желязково; бившите царски офицери о.з. майор Йордан Палашев, домакин на дърводелска работилница, и ст. л-т Георги Гандозов, счетоводител в банка в Грудово⁷⁷⁴.

В Малко Търново през 1960 г. се водят 40 отчетно-наблюдателни дела на бивши хора и двадесет души от техните близки също са под наблюдението на ДС. Те нямат вражеска дейност и не се събират в големи групи. „Има отделни обекти, които сами са се уверили, че са презирани от честните трудещи се и затова са плахи и предпазливи в постъпките си, поради което не се и събират“⁷⁷⁵.

В Поморие през 1957 г. 45 души са определени за врагове на народната власт и се водят на отчетно-наблюдателни дела в Държавна сигурност⁷⁷⁶. Петима от тях са лекари и за да не се получава концентрация на вражески елементи, останалите са „разхвърлени“ в различни учреждения: трима работят в Районния кооперативен съюз, трима в градската търговия, трима във Винпром, трима към жп гарата, деветима са в ТКЗС – Поморие и по един в други предприятия. Срещу тях са насочени седем агенти.

В Поморийска околия през 1957 г. ДС наблюдава десет бивши индустриалци, 26 бивши търговци и четирима заличени адвокати⁷⁷⁷. Трима от бившите индустриалци работят като частни земеделци, един е обушар, един работи като механик в МТС, един събира отпадъци от платове за тепавичарите в Айтос, трима са се изселили, а един е безработен. Всички бивши търговци и индустриалци са взети на отчетни и отчетно-наблюдателни дела и Държавна сигурност – Бургас е категорична в извода си, че:

⁷⁷³ Пак там, а.е. 555, годишен отчет на ДС – Грудово по бивши хора и фашистки дейци за 1957 г.

⁷⁷⁴ АКРДОПБГДСРСБНА – Бс, ф. 1, оп. 2, а.е. 558, годишен отчет на ДС – Грудово по бивши хора и фашистки дейци за 1960 г.

⁷⁷⁵ Пак там, а.е. 561, годишен отчет на ДС – Малко Търново по бивши хора за 1960 г.

⁷⁷⁶ Пак там, а.е. 550, годишен отчет на ДС – Поморие по вътрешната контрареволуция за 1957 г.

⁷⁷⁷ АКРДОПБГДСРСБНА – Бс, ф. 1, оп. 1, а.е. 17, списъци, справки, протоколи за разпити по линия на бивши хора в Поморийска околия.

„Повечето от бившите хора не са се приобичили и хранят омраза към народната власт, а в някои случаи я спъват с дейността си или с агитация, очакват реставрация и са готови да развиват вражеска дейност при изгодни случаи. Необходимо е по-активно да се вербуват агенти сред тях и да се разработват.“⁷⁷⁸

През 1960 г. обектите на ДС в Поморие са 50 души⁷⁷⁹. Основен обект на ДС сред тях е д-р Никола Грозев.

Доктор Никола Грозев

Никола Хубенов Грозев е роден на 24 май 1919 в с. Злати дол (дн. Симеоновград). Баща му е огняр в българските железници и той живее в пансиона за деца на железничари във Велико Търново, докато учи в местната гимназия. Завършва медицина в София през 1943 г. По време на бомбардировките над София е лекар в хирургическото отделение на болницата на БЧК. След края на Втората световна война, в която е мобилизиран като лекар, е въдворен за шест месеца в лагера „Парапуново“ край с. Белица, а до януари 1947 г. е интерниран и работи като участъков лекар в с. Чорбаджийско, Кърджалийско. Тъй като му е забранено да живее в София, след интернирането започва работа в хирургическото отделение на болницата в Силистра.

През май 1948 г. е арестуван и осъден на осем години затвор в процеса срещу Втори легионерски център. Преминава през затворите в София, Русе и Шумен и в кариерата в Пиргово. В периода 1952–1954 г. е въдворен в ТВО „Белене“. В затворите и концлагера работи като всички останали и същевременно оказва медицинска помощ на ранени или болни затворници и лагеристи. След много хирургически операции с подръчни средства (при работа на дигата на остров Персин оперира с джобно ножче апендицит), управата на ТВО „Белене“ му разрешава да оборудва малка операционна. Лекува и надзирателите и началниците на концлагера.

В ТВО „Белене“ ДС му открива разработка „Доктора“, защото е един от лидерите на легионерите в лагера. Прекарва много дни в карцерите, откъдето е извеждан за хирургически операции. Два дни преди да бъде освободен, оперира лагерист със спукана язва и остава по желание още няколко дни, за да го наблюдава.

⁷⁷⁸ Пак там.

⁷⁷⁹ АКРДОПБГДСРСБНА – Бс, ф. 1, оп. 2, а.е. 556, годишен отчет на ДС – Поморие по бивши хора и фашистки организации за 1960 г.

След концлагера д-р Грозев една година е ординатор в Бургаската окръжна болница, а в следващите 27 години завежда Хирургичното отделение в Общинска болница – Поморие.

През 1957 г. ДС отново му открива лична активна разработка (ЛАР „Лисица“) след донесение на агента „Яворовски“, че е „започнал активна вражеска дейност по издирване и вербуване на членове на легиона“. През 1959 г. се установява, че донесението не отговаря на истината и ДС закрива активната разработка, но той остава в контингента ѝ, защото е „зако-равял враг на народната власт“. През 1965 г. ДС – Бургас отново открива наблюдателно дело (ДОН „Лисица“), което е приключено през 1990 г., тъй като „поради напредналата възраст лицето не представлява опасност за сигурността на НРБ“.

16.2. Свидетелство за спасяването на бургаските евреи

Много от адвокатите, индустриалците, търговците и други граждани на Бургас, нарочени след 9 септември 1944 г. за врагове на ОФ власт, са пример за гражданско поведение и патриотизъм по време на действието на антиеврейското законодателство през 40-те години на XX век. По това време в Бургас живеят над 900 евреи, наследници на фамилии преселници след Освобождението, от Карнобат, Ямбол, Стара Загора и др. Еврейската общност е развиваща се и авторитетна, със значимо място в икономическия, културния и обществен живот на града, която живее в разбирателство с българи, гърци, арменци и турци.

През 1943 г. Комисарството по еврейските въпроси предвижда за изселване от Бургас 174 еврейски семейства. От София пристига строго секретна телеграма, одобряваща операцията. Директорът на пощата Желяз Петков, съсед и добър приятел на председателя на еврейската общност в града Аврам Асса, скрива телеграмата и първо я показва на него. Всички застрашени семейства са предупредени⁷⁸⁰. На помощ веднага се отзовават Петко Росен⁷⁸¹,

⁷⁸⁰ Алкалай, Алберта, Джорджева, Евгения. Непровъзгласените герои на Бургас. Източник: fakil.bg, 30 януари 2014.

⁷⁸¹ Петко Росен (Петко Чорбаджиев) (1880–1944) е адвокат, учил правни науки в Париж и Женева. Участва в Преображенското въстание, Балканската и Първата световна война. Окръжен управител на Бургас (1918–1919). Депутат от Демократическата партия, избран през 1931 г. Автор на книгите „От Дунав до Бяло море. Видено и преживено“, „На Еньовден. Литературни сенки и силиуети“, „Между народа. Видяно и чуто“, „В поле широко. Видено и преживено“. Убеден антимонархист и антихитлерист, за което е интерниран за шест месеца в